

## పరిచయం

మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామంలో (1914-18) భారత ప్రజలు ఎన్నో యిక్కట్ల పాలయ్యారు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్య నాదులు తమ రాజ్య రక్షణకోసం భారతీయుల ధన ప్రాణాలను బలి యిచ్చారు. దీనికి అపమృతి తెలుపుతూ ట్రెర్రరిస్టు వుద్యమం బయలుదేరింది. భారతదేశానికి స్వయం నిర్ణయాధికారం యిస్తామని ఆషట్కాల వాగ్దానాలు చేసిన బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ధ్ధానంతరం వీటిని అమలు జరుపలేదు. ప్రజలలో నివృరుగప్పివున్న విప్లవాగ్నులు ప్రజ్వరిల్ల సాగాయి. వీటిని అణచడానికి బ్రిటిషు ప్రభుత్వం రౌలట్ చట్టం అనే నిరంకుశ శాసనం తయారుచేసింది. దీనిని వ్యతిరేకించుతూ భారతదేశమంతటా ప్రజలు బ్రహ్మాండమైన ప్రదర్శనాలు చేశారు. ప్రభుత్వం అనేకమోట్ల సైనిక శాసనం అమలు జరిపి జలియన్ వాలాబాగ్ లాంటి దురంతాలు జరిపింది.

యుద్ధకాలంలో ప్రభుత్వంతో సహకారం చేసిన గాంధీజీవంటి మితవాదులుకూడ ధ్ధుదంతా గమనించారు. ఒకవైపున బ్రిటిషు ప్రభుత్వం తన వాగ్దానాలను భగ్నం చేసింది. రెండోవైపు ప్రజావెల్లువ చెలరేగింది. ఈ సమయంలో (1919-21) గాంధీజీ సహాయ నిరాకరణోద్యమం నడుప బూనుకున్నాడు. కాని “అహింస” అనేవిప్లవ వ్యతిరేక సూత్రాలను ప్రజా వుద్యమానికి అడ్డుకట్టలుగా వేశాడు. చౌరీచౌరాలో ప్రజలు తమపై తుపాకులుకాల్చిన పోలీసుల్ని చంపారనే సాకుతో వుద్యమాన్ని మధ్యలోనే ఆపాడు.

మన ఆంధ్రదేశములో పల్నాడులో రైతులు పన్నుల నిరాకరణం చేశారు. వీరహనుమంతు ప్రాణాలను ప్రభుత్వం బలిగొంది. కాని నాయకులు విప్లవపద్ధతితో నడువకపోవడం



వల్ల ప్రజావృద్ధ్యమాన్ని ప్రభుత్వం అణచి వేయగలిగింది.

సహాయ నిరాకరణోద్యమ జ్వాలలు చల్లారాక, అల్లూరి సీతారామరాజు మన్య ప్రాంతంలో ప్రజావిప్లవాన్ని నడిపాడు. టెర్రరిస్టు వృద్ధ్యమానుంచి సహాయ నిరాకరణోద్యమానుంచి కూడా అనుభవాలను గ్రహించాడు. టెర్రరిస్టుల వలె నిరంకుశ ప్రభుత్వోద్యోగులను హతమార్చడానికి ఆత్మార్పణ మొనరించినంత మాత్రాన ఉపయోగం లేదని గ్రహించాడు. గాంధీజీలా ప్రజావృద్ధ్యమానికి 'అహింస' అనే పేరుతో పరిమితులు ఏర్పరచకూడదనికూడా తెలిసికున్నాడు.

మాతృదేశ విముక్తికి ధైర్య స్థైర్యాలతో మన్య ప్రజలను ఆయత్తం చేశాడు. ప్రజా సహకారంతో విప్లవాన్ని నడిపాడు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వాన్ని రెండేళ్ళకుపైగా గడగడలాడించాడు. కాని యీ విప్లవాన్ని దేశమంతటా న్యాపింప చేయడానికి ఆంధ్ర నాయకులుగాని, యితరనాయకులుగాని తోడ్పడలేదు. మన్య ప్రాంతం ప్రజలు, వారినాయకుడు రాజు బ్రహ్మాండమైన బ్రిటిషు సేనలను ఎంతకాలం ఎదిరించగలరు? ఈలోపంవల్లనే మన్య వీరులు ఆశుతి కావలసివచ్చింది.

సీతారామరాజుచరిత్ర నిజంగా ఆంధ్ర ప్రజల స్వాతంత్ర్యోద్యమ చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో లిఖింపదగిన దివ్యమైన ఘట్టం. దీనిని బుర్రకథగా వ్రాసిన రచయిత అభివందనీయులు. మన్యవీరుల చరిత్రనుంచి ఆంధ్ర ప్రజలందరం ఉత్సాహం పొందుదాం. భారత స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించడానికి, విశాలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యాన్ని నిర్మించడానికి ప్రతిబాధనుదాం.

ఇట్లు,

మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావు



## ప్రాథన

మాతృదేశము కొరకు - మరణించు భక్తుల  
పూలతో పూజింపరావ-భక్తుల-పూలతో పూజింపరావ

॥మాతృ॥

స్వాతంత్ర్యపోరాటమున - చావో బ్రతుకో తేల్చుకొనెడి

వీరదేశ సేవకులకు - వేగరార్గ పూజ సేయ

॥మాతృ॥

బానిసలై యిల బ్రతికేకన్న - ప్రజలకు నరకమువేరేలేదని

ప్రజారాజ్య స్థాపనయే మా

పరమావధియని పోరు సల్పుచు

॥మాతృ॥

## వంతపాటలు

సంగర రంగ విహారా ధీరా - శాత్రవసంహార

ధీర విచారా ఆంధ్రకుమారా - దీన జనోద్ధార

అందచందముల నందన వనమీ - యాంధ్రదేశమోయి

వినరా యాంధ్రుడ! మన్యసోదరుల - విష్ణున కథ నేడు



శ్రీలలరా రెడు తెనుగు దేశమున - జీవనదులు గలవు  
 మేలు రకపు మైదానము లడవులు - వేల గనులు గలవు  
 మేదిని చరి ప్రసిద్ధికెక్కె మన - గోదావరి తల్లి  
 గోదావరి తీరంబున యడవులు - కొండలెన్నోగలవు  
 భద్రదాచలమా తీర ప్రాంతమున - భాసిల్లెడి నగరు  
 భద్రదాచల కొండకు సమీపమున - పాపికొండలలరు  
 రమణీయము లున్నతములు ప్రకృతి - రమణికి నగలివిర  
 అమితోత్సాహంబున గోదావరి - చూ కొండల నడుమ  
 నురుగులు గ్రక్కుచు శరవేగంబున - పరుగు లెత్తుచుండు  
 నిరుపమానమై యందచందముల - నిలయంబుగ నుండు  
 ఘోరారణ్యము కప్పివేసె నా - కొండల నన్నిటిని  
 క్రూరమృగములా మహారణ్యమున - కోరాడుచు నుండు

వ॥ ఆ యరణ్య సౌందర్యము వర్ణనాతీతం

నగళిఖరంబుల నుండి దూకుటా - నదులకు అలనాటు  
 సొగసుగ తుంపరలట తుషారమన - యెగసి యాడుచుండు  
 చలవలీను తుంపరల దోచుకొని - జలకమాడియందు  
 మలయ మారుతము విహరించును ఆ - మన్య భూములందు  
 కానన సంతానంబును బోచుచు - చూసందము నిచ్చు  
 ప్రాణవాయు విదియే బ్రతికించెడి - పరమాషధ మిదియె  
 కనపడు అల నేరేడు ఫలంబులు - కటికి నలుపెకాని  
 వనదేవీ ముఖ విషాద చిహ్నము - లన గూడదు వాని  
 వెలగపండ్లు వీభూదిపండ్లవలె - తెల తెల్లగ నుండు  
 తెలుపైనను వన బలహీనతనా - ఫలములు తెలుపవుగ



పైరం గేదె నను లోపలి మధు - పదార్థ మది యెరుపె  
 పౌరుషమును క్రాంతిని శాంతిని ఆ - వనము పూయుచుండు  
 జలజల ప్రవహించెడి సెలయేరుల - కలకల నాదముల  
 పలురకంబులగు పక్షులు తమ శ్రుతి - గలిపి పాటపాడ  
 స్వాతంత్ర్యము నా జన్మహక్కెయని - శబ్దించును వనము

వ॥ ఈ మన్యభూమిలో కోయలు, చెంచులు, మొద  
 లైన అడవిజాతులవారు నివసించుతున్నారు. వీరు అడవిలోని  
 పండ్లు, దుంపలు, వెదురుబియ్యం తింటూ స్వేచ్ఛగా జీవిం  
 చుతూ వుంటారు. కాని ఈనాడు---

దేశమంతటిని దోచుకొన్న పర - దేశప్రభుత్వంబు  
 నాశముజేయుచు దోచుకొనుట తన - నాగరికతగాన  
 కాననసీమకు రయమున జనె వి - జ్ఞానమిత్తుననుచు  
 జ్ఞానోదయమాయెనుగా మన కిట - కావలె నిక నచట  
 పాదము మోపి మోపుటె తడవుగ-ప్రభుత్వ మా ప్రజల  
 ఆదరించదాయెను స్వాతంత్ర్యము - నణచ జూచెగాని  
 ముందుగ నడవి రిజర్వుచేసి ఖా - మందుల మన్నారు  
 పందులు స్వేచ్ఛగ తినెడి దుంపలను - ప్రజలు తినిన శిక్ష  
 పచ్చగ బెరిగిన పచ్చిక నచ్చటి - పశువు లంటరాదు  
 అచ్చట నట్లే యెండిపోవవలె - అన్యులంటరాదు  
 మండుటాకలికి యోర్వలేని యే - మన్యవాసియైన  
 పండు గోసి తినెనా, యిక వానిని - చెండెద మన్నారు  
 జలగలవలె మన రక్తము బీల్చెడి - జమీందార్ల నిచట  
 నిలిపిన రీతిగ ముఠాదార్ల నట - నెలకొల్పిరి వారు



లంచగొండ్ల కుద్యోగమిచ్చి యా కంచర గాడిదల  
దించిరి పైవారికి జత కొంపలు - తీయ మన్యమందు

వ॥ వర్గభేదంలేని మన్యాన్ని చీల్చి ముఠాదార్లు,  
కూలీలు, రైతులు అను మూడువర్గాలను స్పృహించారు. ఈ  
మన్య సంపద సంతా కొల్లగొట్టి ఓడలెక్కించాలంటే రహ  
దారు లవసరమైనాయి. రోడ్లు వేయించాలనుకున్నారు. ఈ  
ప్రాంతానికి “బాస్టియను” తహశీల్దారు. ఇత నలాంటివాడు-  
అవనిలోని దుర్మార్గ గుణంబుల - నన్నిటి సమకూర్చ  
అవతరించె నీ మనుజహంతకుం - డధముడు బాస్టియను  
ఈతనిలో లేనట్టి దుర్గుణం - బిలలో లేనట్టె.  
పోతవి గహము లంచగొండి యొక - పాతకముల పుట్ట  
కూలీరైతుల కష్టాన్నంతయు - లీలగ దిగ్రమింగు  
కాలసర్ప మొక కానీ కోసము - గడ్డితినెడి రకము

వ॥ ఈతడు మరొకనిపేర తానే ఆ రోడ్లను కంటా  
క్కు తీసుకున్నాడు కాని—

ఎంత ధనం బిచ్చిన పోరచటికి - యిచ్చటి కూలీలు  
ఇంతకు మన్యపు కూలీ వలననె- యీపని కావాలి

వ॥ ఇక ఈనీచ బాస్టియను అమాయకులైన అచ్చటి  
కూలీలను హింసించుతూ నిర్బంధముగా పనులు చేయించటం  
ప్రారంభించాడు. కూలీలు పాటలు పాడుతూ రోడ్డుపని చేస్తు  
న్నారు, ఎలా-

ఏలేయాలా ఏలేయాలా ఏలేసో ఓహో  
రామన్నా మా లచ్చమన్నా రండయ్యా



కొండామీద సీతారామ స్వామీ - ఓహో

తిండిబెట్టి మమ్మాగావ రావయ్యా

॥ ఏ ॥

రక్కసుల జంపిసట్టి రామన్నా - ఓహో

ఈ రక్కసుల బాధదీర్చ రావయ్యా

॥ ఏ ॥

ఏలేయాలా ఏలేయాలా ఐలేసో - ఓహో

కొండామీదారామయ్యా-ఆ కొండదిగీరావయ్యా ॥ ఏ ॥

ఏడ్పించుచు, బెదరించుచు, తిట్టుచు - హింసించుచు వారి

గాడ్పులలో పని చేయించెను ఆ - కఠినుడు బాస్తియను

ఆరణాల కూలిని మీకిచ్చెద - ననుచు పనికి బిలచి

ఆరణాలలో నాల్గణాల నా - యధముడు దిగమింగు

అదియేమని యెవడైన యడిగెనా - ఆతని హింసించు

బెదరి పనికి రాకున్న కిరాతుడు - పెట్టు బాధలెన్నో

కట్టెలిన్ని “అన్ రిజర్వు”లోనే - కొట్టి తెచ్చుకున్న

పెట్టించును జైలున రిజర్వులో - కొట్టెననుచు వాని

వ॥ “అంగడిలో అన్నీ వున్నయ్, అల్లుడినోట్లో శని వుంది” అన్నట్లుగా వుంది పాపమా కూలీల స్థితి—

భళాభళానోయ్ తమ్ముడా - సైభాయిభళానోయ్ దాదానా

అడవి పండ్లు వేలున్నవి

॥ సై ॥

అంటుకుంటె యమబాధర

”

వెదురు బియ్యమే యున్నవి

”

పిడికెడు నమలిన శిక్షర

”

కొండ తేనెలే యున్నవి

”

పిండి త్రాగ దండింతురు

”



ఆకలి మంటల జ్వాలలో

అల్లాడుతోందా మన్యంబు

॥ భళా ॥

అంతులేని యాకలితో మాడుచు - అట్లే చావలేక

చింత బెందడిని త్రాగ సాగిరట - చివరకు గతిలేక

బెందడి త్రాగుట కతన యుదరములు - వెళ్లి జ్వరము తగిలి

మందొసంగు దిక్కారి యనేకులు - మరణించిరి యడలి

వ॥ ఈ ప్రాంతంలో 'నడింపాలెం' ఒక కుగ్రామం. ఇక్కడ గాము గంటందొర, మల్లుదొర అను సోదరులిద్దరు నివసించుతూ వుండేవారు. గంటందొర 'గట్టుపానకాలు' అనే గ్రామానికి మునసబు. ఈ సోదరు లెలాంటివారు—

కూడిచరించెడు జోడు పులులుర-తంధాన తందాన తందన

గంటందొర యన కలియుగార్జునుడు

గాము మల్లుదొర భీమ బలుడుర

విల్లు నంబుతో మల్లు కదలె నా

వైరుల గుండెలు రెండుగ పగిలీ - పరుగులె త్తవలెర

న్యాయ ప్రేయ లన్యాయమెరుంగరు తందాన

గ్రామ పెద్ద లీ భీమ బలాధ్యులు

మాన్య లిద్ద రీ మన్య ప్రజలను

ప్రాణతుల్యముగ ప్రేమించెదరు

ప్రజలున్నా యీ వీరులకొరకై - ప్రాణము లిచ్చెదరు

వ॥ ఒకనాడు యీ యిద్దరిని 'బాస్తియను' పిలిపించి గాము సోదరులారా!

పనిబడి పిలిచితి మిమ్మిద్దర నా - పని నెరవేర్చండి



వినుడు ముఠాదాల్లుగ జేసియె మిము - విడచెద నమ్మండి  
 మడులో మాన్యములో యడగండిదె - బిడియమేల భాయి  
 అడిగిన ప్రాంతం బిప్పించెద నే - నడిగిన పని జేయ  
 కూలీలకు పొగరెక్కి యధికముగ - కూలిమ్మన్నారు  
 బాలి దలచి పని జూపిన నన్నీ - లీల యడిగినారు  
 ఈ యణమువ పొగరణచకున్న నే - నెందు కింక బ్రతికి  
 సాక్షులుగా మీరుండితీరవలె - సాధించగ వీరి

కీర్తన

గంటందొర—కూడదయ దీనులయ - ఏడిపించ తగదయ  
 వేడుకొనుచుంటినయ - నేడు దయజూడుమయ॥ కూడ॥  
 బాస్తియను—వేడినను వీడనుత - బూడిదగ చేసెదర  
 బేడలివ్వ చాలదని - వీడిరిదె రోడ్డుపని ॥ వేడి॥  
 గం—కూరమగు హింసలట - మీరలట పెట్టిరట  
 ధారలుగ చెమ్మటను - కార్చిన కూలీలను ॥ కూడ॥  
 బాస్తి—ఓరితెగవాగకుర - గోరిలను కట్టెదర  
 మీరితిర యాజ్ఞలను - వారి మిము నరికెదర ॥ వేడి॥  
 వ॥ ఈతిట్లను సహించలేక, కన్నులెరజేసి మ్మల్లుదొర  
 ఏమంటున్నాడు?

భళాభళానోయ్ తమ్ముడా ॥ సై ॥ భాయిభళానోయ్ దాదానా

పిచ్చి పిచ్చిగా వాగకు ॥ సై ॥

పిలిచి తిట్టుచున్నావుగ ,,

పైసకు గడ్డిని మేసెడి ,,

పశువు జన్మ మేమెత్తల ,,

చావుకు వెరువము తెలుసున ,,



జాగ్రత్తగ మాట్లాడాలి     ॥ భళా ॥  
 ముఠాదార్ల బెదిరించుచు     ॥ సై ॥  
 రైతుల గొంతులు కోయుచు     ,,  
 కూలీల పీకలు నొక్కుచు     ,,  
 కూడబెట్టి ధనరాసులు     ,,  
 మేడలు గట్టగ దలచావ     ॥ భళా ॥  
 అధికారము, కంట్రాక్టులు     ॥ సై ॥  
 అన్నీ నీవే చేతువా     ,,  
 కూలికిరోడ్లను పోసిన     ,,  
 కూలినంత దిగ మ్రింగియు     ,,  
 చాలక నాపై కేసుల     ,,  
 చంపివేయగా తలచావా     ॥ భళా ॥  
 జానెడు పొట్టను నింపగ     ॥ సై ॥  
 సత్యము తప్పము తప్పము     ,,  
 కూటసాక్ష్యముల నివ్వము     ,,  
 మాటలేల పొమ్మన్నారు     ॥ భళా ॥

న.అని నిర్భయంగా మాట్లాడి గాము సోదరులు వెళ్ళి  
 పోయారు. నీచుడైన 'బాస్టియను' గంటందొర వుద్యోగం తీసి  
 వేశాడు. తరువాతపైనుంచి ఆర్డరు తెప్పించి వారి ఆస్తికూడా  
 లాగివేశాడు. ఒకనాడు 'బాస్టియను' నలుగురు పోలీసులను  
 వెంటదీసుకొని కూలీల గుడిసెల దగ్గరకు వెళ్ళి వారిని జూచి ...  
 బండబూతులను తిట్టుచు పటపట - పండ్లునూరి వాడు  
 ముండమోపులారా పనిచేయగ - రండు వేగ నేడు  
 లేదా డొక్కలు జీల్చి పేగులను - లెక్కబెట్టెదనుర



కాదని ఎదిరించితిరా పీకలు - కత్తిరించెదనుర  
చింతగింజ లెవడబ్బసామ్ము యీ - చింతలు మావేర  
చింతగింజ లంటిన మీ తలలను - చితుకగొట్టెదనుర

వ॥ అని హడావుడి చేస్తూ భయపడుతున్న బాస్తి  
యనుతో కూలీలేమంటున్నారు—

1. రెక్కలరుగగ మేము - రేబవలు కష్టింప  
కూలినెగబెట్టితివి - యేలరావలె పనికి  
గొంతుగోసిన సరే నన్నారు

మేము .

కూలికిక రాము పొమ్మన్నారు

2. నిప్పు చొక్కిన కోతి - నీచుండు బాస్తియను  
బండబూతులు తిట్టి పైనబడి గొట్టగా  
కూలీలు గొల్లుమని లేచారు

పెద్ద

గోలగోలగ నరవసాగారు

వ॥ ఈ గోల యెవరు విన్నారు—

బాలసూర్య తేజస్సంపన్నుడ - పార బుద్ధిబలుడు  
బాలయోగి ధవళాంబుజ నేత్రుడు - బాహుబలుడు త్యాగి  
నిరుపమాన గుణరూప విలసితుం - డరిజన భీకరుడు  
కరుణారసభర భరిత స్వాంతుడు - కాషాయాంబుడు  
కొండకోనలం దొంటిగ దిరుగుచు - కోడండము బూని  
చెండాడుచు మారీచుల నీచుల - షేమకరుండైన  
నీతాతాముండేనొనన మన - నీతరామరాజు



ఆ తరుణంబున గోదావరినది - కరుగుచు యది చూచి  
 శరవేగంబున వచ్చి బాస్తియను - నరహంతకుతోడ  
 నిరుపేదల హింసించుచుంటివా - నీచాత్మా! తగున?  
 ఏ దీనుల రక్షింప కైస్తుతా - నెక్కినాడో శిలువ.  
 ఆ దీనుల హింసింప తీమించునె - అతడు నిన్ను తులున  
 అను కాషాయాంబరధారిని గని - అధముడు బాస్తియను  
 చనెనుసిగ్గుపడి మెలమెల్లగ నా - స్థలము విడిచి తుదకు

వ. అప్పుడా నిరుపేదలందఱా దివ్యమంగళవిగ్రహుం  
 డగు బాలయోగికి నమస్కరించి, అయ్యా!

మనుజుడు కాడీ పాపకర్ముడొక - దనుజుండో బాబు  
 తినుచుండును మా రక్తమాంసముల - ననుదిన మీతండు  
 ఇతడే దొర పోలీసు యితడే - యితడే వర్తకుడు  
 ఇతడే కంట్రాక్టరు యమకింకరు - డితగాడే యముడు

వ॥ రంగన్న దొరదగ్గర లంచం తీసుకొని నా భూమి  
 అతని స్వాధీనంచేశాడండీ. నాకు తెలిసిపోయి మొత్తుకున్నాను.  
 నా దగ్గర కూడా లంచం మేసి “నీ భూమి నీవే దున్నుకో”  
 అన్నాడు. చివరకా చేనుదగ్గర మేమిద్దరం పోట్లాడుకున్నాం.  
 పోట్లాడుకున్నందుకు యిప్పుడుమళ్ళీ లంచం ఇమ్మంటున్నాడు.  
 లేకపోతే యిద్దరినీ జైలుకు పంపుతాడట. చూడుబాబు! అని  
 మొత్తుకున్నాడు వెంకన్న దొర. మావేపుందిబాబూ, మా  
 కందరికీ పెద్దగా వుంటున్న గంటందొర వుద్యోగం తీసివేశాడు.  
 చివరకు ఆయన భూమికూడ తన స్వాధీనం చేసుకున్నాడు  
 అన్నాడు రంగన్నదొర. రాజు తనప్రక్కనే నిలిచియున్న  
 గంటందొర వీవు తట్టుతూ—



మన్యవాసులకు తగువులు బెట్టుచు — మనుచు దోచుకొనెడి  
 అన్యాయపు యీ ప్రభుత్వ పద్ధతు — లంతరించకున్న  
 శాంతిలేదు యీ దేశానికి విశ్రాంతిలేదు మనకు  
 ఇంతకు మన యంతః కలహం లిపు — డంతరించవలయు  
 పల్లెలలో పంచాయతీరాజ్యం — ప్రజలమె నెలకొల్పి  
 కల్ల బొల్లి యీ ప్రభుత్వకోర్టులకు — వెళ్ళుట మానేసి  
 మన తగవులు మన మంతయొక్కటై — మాపుజేసుకొంటే  
 మనల దోచి తిను ప్రభుత్వతొత్తులు — మనలే రిచ్చోట  
 అందులేని త్రాగుడు దేశమునకే — హాని యన్నలార!  
 ఇంతకు త్రాగుడు మానవలయు మీ — రంత సుజనులారా!  
 ఒక్కక్షణపు యానందంబునకై — డొక్కనిండ త్రాగి  
 ఇక్కటుల పాలై యవమానము — లిన్ని పడుట యేల?  
 బానిసత్వమున కన్న హీన మీ — ప్రపంచమున లేదు  
 కాన మనము స్వాతంత్ర్య సిద్ధికై — కయ్యమాడవలయు

వ॥ అని యనేక నీతులుపదేశించి, పోయి వచ్చెదనని  
 చెప్పి ముందుకు సాగిన రాజు నడ్డగించి—గంటందొర  
 మా పరిసర ప్రాంతంబుల దిరిగెడి — మహనీయుడ నిన్ను  
 పాపికోండపై జపము జేసుకొను — తాపసిగానెంచి  
 దూరదూరమున నుంటిమి దాపుకు — చేరక బాబయ్య  
 దారిజూపి మమ్ముద్ధరింపగల — దైవమ! రావయ్య  
 కృపామయా! దాపుననే యున్నది — కృష్ణదేవి పేట  
 ఇప్పుడచ్చట నివసించవలయు మీ — రిదియే మా కోర్కె

వ॥ ఈ కృష్ణదేవిపేట రామాలయం మీరు నివసించ  
 తానికి చాలా అనువుగావుంటుంది. అక్కడ వుంటూ మాకు



తగిన సలహాలనిస్తూ తోడ్పడండి. ఈ కొండమీద రాత్రిళ్ళు  
మృగాల భయం. ఒంటరిగా వుండడం అంత మంచిదిగాదు  
అన్నాడు. మా కోర్కె తీర్చమని అక్కడున్న ప్రజలందరు  
గూడా పట్టుబట్టారు—

ప్రశ్న:—అసలేవరురా యాయన?

జవాబు:—నేటి మన పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలోని భీమ  
వరానికి సమీపంలో 'మోగల్లు' అనే గ్రామంవుంది.  
ది 4-7-1897వ తేదీన యాయన క్షత్రియుల యింట  
జన్మించాడు.

తెనుగువారి పుణ్యంబుల పంటరరె	తంధానో
దినమొక తీరుగ బాలుడు పెరిగాడు	,,
పెదయుద్యోగాల్ జేయాలితడంటు	,,
పెద్ద అతనిపై ఆశలు నిలిపారు	,,
ఆంగ్ల పాఠశాలకు పంపించారు	,,
ఆశదీర్చు శ్రీరామా యన్నారు	,,
తంధానభాయీ దేవనందనాన తంధానితాన	
ఆంగ్లభాషపై అతని మనసు లేదు	తంధానో
ఆలోచిస్తూ యుంటాడేమేమొ	,,
బళ్ళికూర్చొని పైకే చూస్తాడు	,,
కన్నుమూసి కలలేవో కంటాడు	,,
ఇన్నియేల రేబవలాలోచనలె	,,

తంధానభాయీ దేవనందనాన తంధానితాన



తునిలో యాంగ్లం చదివే బాలునకు తంధానో  
 మనసు నిలువదా — బడిలో నొకక్షణము ,,  
 పుస్తకాల నా బడిలో పెట్టించి ,,  
 యోచన యొకదిన మడవికి నడిపింది ,,  
 మలమలమాడే పజల నచట జూచి ,,  
 సలసల నెత్తురు కాగెను బాలునకు ,,  
 స్వాతంత్ర్యం స్వాతంత్ర్యం బన్నాడు ,,  
 బానిస చదువుల పనియేమన్నాడు ,,

తంధాన భాయీ దేవనందనాన తంధానితాన  
 బిరబిర శాస్త్రాల్ చదునదలచినాడు తంధానో  
 వేదాంత వైద్యగ్రంథముల జూచి కొన్ని ,,  
 జ్యోతిష శాస్త్రపు చవిని జూచి తుదకు ,,  
 రాజకీయ రహదారి వెదకసాగె ,,  
 పెద్దలకోసం బడిలో కూర్చుండి ,,  
 తన శాస్త్రంబుల తలచి జపము చేయు ,,  
 తన పాఠముపై శ్రద్ధదప్పియున్న ,,  
 బాలుని వద్దకు పంతులు నడిచాడు ,,  
 చదువెందుకురా రాజూ! నీకింక? ,,  
 సన్యసించి హిమగిరులకు పోపొమ్ము ,,  
 చిత్తమదే యాలోచన యనె రాజు ,,  
 ఛీ! వెళ్ళవాయని చావ యోదినాడు ,,

తంధాన భాయీ దేవనందనాన తంధానితాన  
 వ. తండ్రిలేని కొరతలేకుండా నీ పినతండ్రి రామకృష్ణ  
 రాజుగారు నాదగ్గరకు కావలసినంతడబ్బు పంపించుతున్నారు.



నీ చదువలీ తగలడింది అని చీవాట్లువేశాడు పంతులు. అనంతరం సీతారామరాజు బడికి ఇన్ని తులసినీళ్ళు వదలి—

ఆకలి దప్పుల కోర్పుచు కాలూడ - నా వీరుడు కదలి

ఏకాకిగ సంచారము జేసెను - హిమాలయము వరకు

సకల సంపదల కాలవాలమై - సంతోషము నిచ్చు

అకలంకంబగు దేశమునం గల - యన్నార్తుల జూచి

ఇంతకు దీనికి కారణమేమని - యెంతో యోచించి

హంతకు లీ సామాజ్యవాదులని - ఆ వీరుడు తలెచె

వ॥ ఈ దోపిడి విధానాన్నరికట్టే మార్గమే లేదా? అని యోచింపసాగాడు. కొంతమంది అహింసావాదుల్ని కలుసుకున్నాడు. వారి సభలకు హాజరయ్యాడు. ఆ సభలకు హాజరయ్యే ప్రజల్ని, ఆ సమీకరణ విధానాన్ని చూచి యెంతో ఆనందించాడు. కానివారు గిరిగీసి విప్లవాన్ని కొన్నిహద్దుల్లో వుంచాలని చూస్తున్నారు. ఇది రాజుకు నచ్చలూ. తరువాత కొంతమంది బాంబువాదులతో కూడా కలుసుకున్నాడు. వారి ధైర్యసాహసాలకు, త్యాగాలకు ఎంతో వుప్పొంగి పోయాడు. కాని వారికి ప్రజలతో బాతుగా సంబంధంలేదు. ఈ రెండు విధానాల్లోవున్న మంచిని తీసుకొని విప్లవం నడిపితే తప్పక సఫలమౌతుందని నిశ్చయించుకున్నాడు. తరువాత—

నడుచుచు యోధుడు బస్తరుగుండా - నాసిక వరకేగి

నడుమనడుమ ప్రముఖులతో కలియుచు - వడిగా వెనుదిరిగి

అన్యాయమునకు గురియై యీగతి - నార్తి మున్నియున్న

మన్నెంబున యీ పాశికొండ పై - మన కగు పించాడు.



వ॥ ఇప్పు డీ మన్యప్రజల కోర్కెలపై కృష్ణదేవిపేట  
రామాలయంలో తననివాస మేర్పరచు కున్నాడు. చుట్టుపట్ల  
గ్రామాలనుండి ప్రజలు తండ్రోపతండాలుగా వచ్చితమరాజుకు  
పండ్లు, పువ్వులు, పాలు సమర్పించుకొనేవారు. రాజువాటిని—  
అవని నుండి జలమంతసూర్యుడు తంధానా తందాన తందన

తీక్షణిరణముల తీసి పైకి తా                      ,,

పపంచమునకే పంచిన విధముగ ,;

జనులు ప్రేమతో తన కర్పించిన                 ,,

పండ్లు, ఫలహారములు ప్రజలకె-ప్రసాదించురాజు,  
రాజుచక్కగా రామాయణమును తందానా తంధాన తందన

వినిపించుచు నా జనులందరకు ,,

గాము మల్లుదొర గంటం దొరలూ ,,

అండ నిలువగా అనఘుడు కదలీ                      ,,

పల్లె పల్లె పంచాయతీ కోర్టులు

నెల కొల్పుచు కీలెరిగి నడుపుతూ ,,

తగవులు దీర్చుచు. తాగుడుమాన్పుతు,,

ఆ బ్రహ్మాండంబగు ప్రచార మచ్చట—ప్రారంభించాడు.  
ఆ ప్రచారమున కదరి బాస్తియను తంధానా తంధాన తందన

గడగడ లాడుచు వణకుచు నీచుడు ,,

పై యధికార్థకు సంపె రిపోర్టును ,

రివోయూషూచీ రెపరెప లాడుచు

రానేవచ్చిరి అధికారులు శ్రీ-రాముని సన్నిధికి.

వ॥కృష్ణదేవిపేట రామాలయంలో నివృతగర్భిన నిష్ఠు



లాగకూర్చుండియున్న రాజుదగ్గరకు వచ్చిన సూపరెండెంటు,  
కలెక్టరు ఆయన్ని కొన్ని ప్రశ్నలడిగారు.

సూప—స్వామీ! మీరు గ్రామాలను దోచుకోమనీ, పితూరి  
సాగించమనీ ప్రజల్ని రెచ్చగొడుతున్నారా?

రాజు—నేనా?

కామెర్ల రోగికి ప్రపంచ మంతయు—కనబడు పచ్చగనె  
ఈమన్యంబును సన్యాసినినే—నెందుకు దోయింతు  
మా సన్యాసుల పనియెందై నను—మతప్రచార మేను  
మోసముజేయుచు దోచుకొనెడి స—న్నాసిని నేగాను  
సూప—మతప్రచారానికి మా అభ్యంతరమేమీ లేదు.

కాని మద్యపాన నిషేధ ప్రచారం చేస్తున్నారెందుకు?

రాజు—

త్రాగుడు మాన్పుట తప్పా? మానవ—ధర్మంబదిగాదె  
త్రాగుడన్ని మతముల నిషేధమని—తాము వినుట లేదె?

సూప—అదలా వుంచండి, తగాదాలు పరిష్కరించుకోడానికి  
కోర్టుకు వెళ్ళడం గూడా తప్పేనా?

రాజు—

అది యధర్మమో ధర్మమో యీ ప్రజ—లందరికీ తెలుసు  
చదువుకొన్న యధికారులు మీ కిది—పమగ్రముగ తెలుసు

వ॥ అనిన రాజుమాటల కధికారులు నవ్వి—

రాజూ! నిజమే కాని ప్రభుత్వపు—రాజనీతికాదు

రాజకీయ నేరస్తుడవైతివి—రమ్మిక గతిలేదు

నరసీ పట్టణమునకు దెచ్చియ—న్యాయ ప్రభుత్వంబు

సరి యీ పట్టణము దాటగ రాదని—శాసించిన దండి



వ॥ తరువాత నెలరోజులకు ప్రభుత్వం రాజుకు 'పైడి పుట్టి' దగ్గర 30 యకరాల భూమినిచ్చి వ్యవసాయం చేసుకోమంది, దీనితో రాజు కిక్కురు మనకుండా పడివుంటాడని. ఇది జూచి మన్య రైతులకు రాజంటే అసహ్యం పుడుతుందని ప్రభుత్వం ఆశపడింది. కాని దానియాశ ఆడియాసగా మారింది. ఆ వీరు ఉన్నట్లుండి ఒకనాడు సి. ఐ. డి. ల కళ్ళల్లో దుమ్ముకొట్టి అంతర్ధానమయ్యాడు. నాటినుండి మన్యప్రజల్లో రహస్యంగా రాత్రిళ్లు పనిచేయడం ప్రారంభించాడు. అక్కడ రాత్రిళ్లు తిరగడం అంటే మాటలా?

కీకారణ్యంబది సూర్యోజ్వల-కీరణంబులె చొరవు  
భీకర ఘాతుక మృగ సంతతి గం-భీర నినాదములు  
కోవ పుట్టల భయంకర సర్పాల్-తోవ లగమ్యములు  
ధీ విశాలు డొంటిరిగా రాత్రిల-తిరుగసాగె నచట  
సూర్యుడు గురింకని సామ్రాజ్యంబున-చుక్కల మెలిపించు  
కార్యదక్షు బెదిరించగలదె యీ - కారడవుల భయము  
క్షాత్రతేజమున కడలి చీకటులు - క్షయమౌటయె నిజము

వ॥ దీక్షాకంకణుడై కార్యరంగంలో కురికి రాజు పని చేయడం ప్రారంభించాడు. ఆయన ప్రయత్నాలకు ప్రభుత్వోద్యోగుల నిర్బంధ హింసాకాండలుకూడా తోడ్పడ్డాయి. ఎట్లాన?—

ప్రజలు లంచమిచ్చుటలేదను కసి - రగిలి రగిలి మండ  
ప్రజల రక్తమాంసముల నాకు పులి - బాస్తియ నొకనాడు  
రైతుల కూలీ లందర వేగమె - రమ్మని పిలిపించి  
ఘాతకు డా దీనుల వృక్షములకు - గట్టిగ కట్టించె



వ॥ తరువాత యేం జేస్తున్నారు—

భళా భళానోయ్ తమ్ముడా సై భాయి భళానోయ్ దాదానా

చింత బెత్తముల తీసిరి || సై ||

చెట్లకు ప్రజలను గట్టిరి ,,

చెండుట కారంభించిరి ,,

చిట్టిపోయెరా చర్మము ,,

నిలువున జీల్చినట్లాయెరా ,,

నెత్తురు పేరులు పారాయి || భళా ||

ఇంక తృప్తి లేదేమొ బాస్తియను - హీనున కావేళ

గొంకక దీనుల మర్మస్థానముల - కొట్టెను కారంబు

వ॥ గుడ్డలూడబీకి ... కారం కొట్టించాడు 'బాస్తియను'.

ఈమంటలతోవీళ్ళంతా తనకులాంగిపోతారని అనుకున్నాడు—

నెత్తురుడికి యవమాన పీడనో - న్నెత్తులైరి ప్రజలు

కత్తులు కటార్లు బల్లెము లీటెలు - గరగర నూరారు

అగ్నిపర్వతము పగిలె గుభిల్లున - ఆ మన్యములోన

అగ్నిజ్వాలవలె విష్ణువ ధ్వజం - బాకసమున కెగిరె

ధణధణ ధణధణ మ్రోగిందండీ - రణబేభిరి యపుడు

ఘను డా సీతారామరాజు తన - ఖడ్గంబును దూసె

దీక్షుగ రాజున కిరుపార్శ్వంబుల - దిగ్దంతులరీతి

రక్షకుభటులై గాముసోదరులు - రయమున నిల్చారు

సాయుధులై స్త్రీపురుషసమూహము - సాగెను వెనువెంట

వ. ఈవిధంబుగా బయలుదేరిన జనసమూహం 'చింత  
పల్లి, పోలీసుస్టేషను మీదకు దండెత్తింది—



భళాభళానోయ్ తమ్ముడా సై భాయిభళానోయ్ దాదానా

కార్మిక కర్షక దళమును

॥ ३ ॥

కనుల జూచి పోలీసుకు

“

నిలువుగుడ్డు పడిపోయెర

22

తలలు గిరగిరా తిరిగెరా

99

దిగజారెను ముచ్చెమటలూ

99

ಎಗಿರಿಪೊಬ್ಬಯೆ ಪಾಣಾಲು

భూమి

పజాసమూహం బస్పడు

99

పారిపోవు పోలీసుల

92

విరిచి రెక్కలను గట్టిచే

"

అరమర తెరుగని పజలకు

22

హాని జేసినా ఫలితము

22

అనుభవించ మన్నారయ్యా

॥ భూ ॥

వ. ఇప్పుడీ స్వతంత్ర భూమిలో శ్రీరామరాజే రాజు.  
అక్కడేవున్న కుర్చీని తెచ్చి గాముసోదరులురాజును అందులో  
కూర్చోమన్నారు—

రాజుదయించెను సూర్యుడు గ్రుంకని - రాజ్యమస్తమించె  
రాజు కొలువుదీర్చెను పోలీసుల - రాజ్యము నశియించె  
చల్లని వెన్నెల గాయసాగె ప్ర - శాంతముగా నచట  
వెల్లివిరిసెనా ప్రజల ముఖంబున - విజయోత్సాహంబు

వ॥ ఇంతలో మల్లుదొర తాళము పగులగొట్టి అక్కడ  
 ఖైదు చేయబడియున్న ఇద్దరు బందీలను తెచ్చి రాజసముఖాన  
 నిల్పాడు—

రాజు—ఏమిచేసి బందీలైతిరో మీ - రిద్దరు చెప్పండి  
 బందీలు—ఏముందండి కోడిపెట్టలను - యివ్వలేని తప్పె  
 వెట్టి జేయలేమన్నామని తెగ - దిట్టుచు బాస్తియను  
 పెట్టించెను చేఱసాలలోన మము - కొట్టించెను బాబు

వ॥ బందీ లీ విధంగా పిర్యాదుచేస్తూ వుంటే సిగ్గు,  
 భయమూ ఆవరించి పోలీసు వుద్యోగి—

రాజు కాళ్ళపై గడగడ వణకుచు - రోజుచు తలమోపి.  
 రాజా, మహారాజా! అపరాధిని - రక్షించండి ప్రభు!  
 పిల్లాజెల్లా గలవాడను నా - యిల్లా లొంటరిది  
 చల్లని వేళల దీపము పెట్టుక - యిల్లాలును నేను  
 తలచుకొందుమో దేవా! నిను మము - దయజూడాలండి  
 తెలియక జేసితి తప్పు క్షమించుడు - దీనుడనని వేడె

వ॥ అని ప్రార్థించు వుద్యోగిని చూచి—

రాజు:—మంచిది, ఇది ప్రజారాజ్యం. ప్రజాపీడకునిగా  
 బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యం నిన్ను తయారుజేసింది. ఇక్కడ ప్రజా  
 సేవకులే వుద్యోగులు. నీలో పరివర్తన గలిగేవరకు, మా  
 రాజ్యంలో నీకు స్థానంలేదు. నిన్ను తొలగించాం. రికార్డంతా  
 మాకు స్వాధీనపరచు.

అని రాజాజ్ఞాపించుటె తడవుగ - నా యధికారి జని  
 తన రికార్డు గొనివచ్చి రాజు పా - దములముందు బెట్టె

వ॥ శ్రీ రామరాజు ఆ రికార్డునువిప్పిప్రజలకు చదివి  
 వినిపించి—



అన్నలార! అన్యాయముగా మి - మృందర హింసింప  
ఎన్నో కేసులు పెట్టిన ఫైలిం - దున్నది యోజింప  
ఉంచదగిన నే దైన యున్నచో - నుంచెద లేకున్న  
చించివేసెదను మీ యిష్టంబును - చెప్పుడు నాకన్న

వ॥ అన్నీ తప్పుడు కేసులే. చించివేయండని ప్రజలంద  
రొక్క గొంతుతో అరచారు. అంత రాజు ఆ రికార్డును ప్రజల  
యెదుటనే తగులబెట్టెను. ఇంతలో గంటందొర, మల్లుదొర  
లా స్టేషనును కొల్లగొట్టి తుపాకులు, కత్తులు మొదలయిన  
ఆయుధాలూ, తోటాలు డబ్బూ తెచ్చి రాజు యెదుట పడ  
వేశారు. ఆ వీరు డా ధనాన్ని, ఆయుధాలనూ ప్రజలకు పంచి  
యిచ్చి వారినుద్బోధించి—

పరప్రభుత్వ సైనిక హస్తముల తు - పాకు లున్ననాడు  
వెరచి దూరముగ నిల్చిన మీరే - వెరపులేక నేడు  
ఈ రీతిగ నిర్భయముగ నిల్చిన - కారణ మొకటుంది  
మీ రీ దినమున సర్వస్వతంత్రులు - మీదే యీరాజ్యం  
వారబోసి మీ రక్తమంత కా - పాడండీ రాజ్యం  
మీ రక్షణకే యీ తుపాకులిట - పోరాడును ముందు  
శైలవియ్యండీ పోయి వచ్చెదను - విలంబనము తగదు  
కలవెన్నో మన స్వాధీనము కా - వలసిన స్టేషనులు

వ॥ అని ప్రజల కుపదేశించి రాజు కదలాడు. వెంటనే  
విప్లవకారులు—

తోటా లెక్కించిరి పదియెనిమిది - తుపాకులకువారు  
సూటిగ స్టేషనువైపు త్రిప్పి గురి - జూచి కాల్చినారు

జై మన సీతారామరాజునకు - జై జై జై యనిరి  
 జై మన కూలీరైతుల కెపు డప - జయమే లేదనిరి  
 భూనభోంతరాళములు గింగురని - భోరుకొలిపినాయి  
 ఆనదంబున పొంగిపోయి గా - యనఘులు ప్రజలంత

వ॥ ఈ విధంగా విధివిరామం లేకుండా స్తేషనులు  
 కొడుతూ ఆ యా స్తేషన్లలో బందీలై యున్న వారిని విడిచిపెట్టి,  
 తన విప్లవ సైన్యంలో చేర్చుకుంటూ మధ్య మధ్య గామా  
 లలో మీటింగులు పెట్టి, విప్లవాన్ని గురించి ప్రజలకు నచ్చ  
 జెపుతూ, వీరయోధుడైన రాజు తన సైన్యాన్ని కట్టుదిట్టం  
 చేస్తున్నాడు...

సాయుధవర్గం చొకటి మరొకటి ని - రాయుధ వర్గంబు  
 ఆయుధములు ధరియించి పోరునా - రంత మొదటిదళము  
 సమ్మెలు జేయుచు విప్లవంబునకు - సాయమిచ్చు కూలి  
 దమ్మిడి పన్నివ్వక పో పా - మ్మని తలపడు రైతులును!  
 రెండవ దళ మిది విప్లవంబునకు - గుండెకాయ అరరె  
 దుండగులగు నైరుల వ్యూహంబుల - రెండుమూడు జేయ  
 వేగుల వారుండిరి వీరంతా - వేరొక దళమండి

ఈ గతి బహు శాఖోపశాఖలుగ - త్యాగధనుడు దిద్దె

వ॥ పొంగి పొరలివచ్చు యీ ప్రజా విప్లవవాహినిని  
 జూచి పిరికిపంద బాస్తియను గుండెగూళ్ళు కదలిపోయినవి.  
 పడుతూ, లేస్తూ కలెక్టరువద్దకు పరుగెత్తి —

జ్వాలలు, విప్లవ జ్వాలలు బాబా! తంధాన తంధాన తందన

దావానల మిది తాళలేమయా

కొండలు, లోయలు, క్రూరమృగంబులు



చెట్లూ, పుట్టలు, చెంచులు, కోయలు      ,,

ఇంతయేల వనమంతా యెదురే      ,,

ముఠాదార్లు కూలీలు రైతు లొక - ముఠాగ నిలిచారు

రాజు కాదు మన రాజు వారికి తంధాన తంధాన తందన

రాజు వారి కా రామరాజయ్యా      ,,

ఆతడు క నిట్లన్నాడంటే      ,,

హరిహరాదులే యడ్డము వచ్చిన      ,,

ఆగరాగరా ప్రజలు తప్పకదీక - అచ్చట మాచావు

వ॥ అని గొల్లున గోలపెడుతూ వున్న బొమ్మియనుతో

కలెక్కరు యేమంటున్నాడు—

బందిపోటు దొంగలు నీరెంతని - భమశడ్డానోయి

తొందరలోనే యీ వనవాసుల - తోలొలిపించెదను

రేపీపాటికి తెప్పించెద నిదె - రిజర్వు దళములను

చూపించెద నాంగ్లేయుల బల మీ - నోపిడి దొంగలకు

వ॥ జిల్లాలోని మొనగాడు రిజర్వుదళాలను రప్పించి  
నీ వద్దకు పంపిస్తాను. నీవు నాయకత్వము వహించి ఆ మన్య  
శత్రువులను పాతాళానికి తొక్కివెయ్యి అన్నాడు కలెక్కరు.

అతని మాటల కా బొమ్మియను—

భళాభళానోయ్ తమ్ముడా॥ సై॥ భాయి భళానోయ్ దాదానా

జిల్లాదళములె వచ్చిన      ,,

అల్లాడించనె వారిని      ,,

కోయల చెంచుల గించుల

॥ సై ॥

గోరీలను కటించన?

,,

కండలు గోస్తీ యణములో

,,

గద్దలకే యెగరేయన?

,,

మన్యాన్నంతా దెబ్బలో

,,

మసిచేస్తానని వెళ్ళాడు

॥ భళా ॥

వ॥ మూడవనాటికి మన్యం పోలీసు దళాలతో కిటకిట  
లాడింది. కాని ప్రజల సహకారం లేకుండా విప్లవకారుల్ని  
పట్టుకోవడం యెలా? వచ్చిన పోలీసుదళాలను ప్రజలేవిధంగా  
గౌరవించుతున్నారు—

తలవరు నుడవ రదల్చిన భయపడి - సూమనసు ప్రజలు  
జలమివ్వరు దప్పికగొని యడిగిన - తల్లలు బాదుకున్న  
దిక్కులు తెలియక దారిజూపుమని - నొక్కి బాధపెట్ట  
ముక్కుకు సూటిగ పొమ్మని సెప్పెద - కొక్కమాట వాడు  
గాడిద బరువులు మోయగకూలీ - కనపడ కొక్కడును  
మాడలిచ్చి బ్రతిమాలిన మోసే - మనిషి దొరకలేదు

వ॥ వేగులవాళ్ళద్వారా యీ వార్తలన్నీ యెప్పటి  
కప్పుడే రాజు తెలుసుకొంటున్నాడు. తగిన ప్లాను వేస్తూనే  
వున్నాడు. తుదకు గతిలేక పోలీసులు తమ బరువులు తామే  
మోసుకుంటూ, ఆ మహారణ్యంలో విప్లవకారుల్ని వెదకడం  
మొదలు పెట్టారు. ఒకచోట పోలీసులకు కొంతమంది ప్రయా  
ణీకు లెదురుపడ్డారు. వారిని చంపుతామని బెదిరించి తమ  
బరువులన్నీ వారి కెత్తారు. విప్లవ సైనికు లిక్కడున్నారనీ,



అక్కడున్నారనీ గాలివార్తలు వింటూ, పగలంతా వెదకి  
వెదకి విసిగిపోయారు. ఆ రాత్రి ఒకచోట తుపాకులన్నీ మధ్య  
పెట్టి వాటిచుట్టూ చొప్పకట్లాగ పడ్డారు పోలీసులు.  
మూటలు మోసిన కూలీలు ఒకపక్కగా పడుకున్నారు.

రాత్రి పన్నెండయింది—

కన్ను పొడిచినను తెలియని పెంజీ - కటు లెటుజూచినను  
చిన్న చిన్నగా గెరిల్లాలు - వలపన్నిన చందనమున  
చుట్టముట్ట పోలీసుల నిది పసి - గట్టిన కూలీలు  
గట్టిగ సకిలించిరి : గహించితమి - కానిండన్నట్లు

వ॥ అప్పుడు

భళాభళానోయ్ తమ్ముడా ॥ సై ॥ భాయిభళానోయ్ దాదానా

సాహసు లా గెరిల్లాలుర	॥ సై ॥
సై గలందుకొన్నారుర	,,
దిక్కులు పిక్కటిల్లగ	,,
గాండు గాండుమని యరచిరి	,,
కంగు దిన్న పోలీసులు	,,
కూలీల్లరికే ఉరికిరి	,,
కూలీ ల్తరుణము జూచిరి	,,
గోలగ పులియని లేచిరి	,,
ఇటుగా దటు అన్నారుర	,,
అటు—గోండు గోండుమని యరపుర	,,

అటుగా దిటు యన్నారరు

”

ఇటు—కాండ్లు కాండ్లుయని యరపుర

”

ఇటుగా దటుగా దన్నారు

”

ఎగబడి ఒకదరి కురికారు

॥ భళా ॥

గోల కదిరిపడిలేచి తుపాకుల - గుట్ట నచట విడచి

చాల భయంబున గజగజ వణకుచు - పోలీసుల గుంపు

ఆ కూలీలె గెరిల్లా బెబ్బులు - లని గహింపలేక

కాకులవలె కూలీలతో పాటా - కారడవిం బడిరి

పొదల పొంచి కూర్చున్న గెరిల్లా లద నిద్రయని లేచి

పొదుపుగ నున్న తుపాకు లెత్తుకొని పోయిరి తమదారి

వ॥ కూలీల వెన్నంటి పరుగెత్తిన ఆ పోలీసులకు దారీ

తెన్నూ తెలియలేదు. నిశాచరములైన వన్యమృగాల గర్జనలు

మాత్రం ఎక్కడనిలిచినా వారి గుండెలను పగులగొడుతూనే

వున్నాయి. ప్రతిచెట్టూ, పుట్టూ, గుట్టూ తమను మ్రొంగజూచే

మృత్యువులుగా కన్పిస్తున్నాయి. ఈరీతిగా ఊహలతో తమ

చుట్టూ మృత్యువును కల్పించుకొని ఏడుస్తున్నారు గదా—

బ్రతికియుంటే బలుసాకులిన్నితిని—బ్రతుకవచ్చునోయి

గతులులేవు యీ గెరిల్లాలతో - కయ్యమునకు దిగిన

కంటికి కనబడకుండు నెపుడు వెను - వెంట తిరిగి వీరు

గుంటకు గ్రుక్కెడునీర్ద్రాగించిరి - కొల్లగొట్టిరయ్యె;

అల్లాడుచు నీ రీతిగదీనులు - తెల్ల వార్లు తిరిగి

తెల్లముఖాలతో క్యాంపునుచేరిరి - తెల్లవారి వారు

వ॥ ఈ పోలీసుల పిరికితనాన్ని, ప్రభుత్వదౌర్బల్యాన్ని,

మన్యవాసుల బలాన్ని జిల్లా అధికార్లు తేలికగా అర్థంచేసు



కొన్నారు. ఇది జిల్లాపోలీసు శక్తులతో ఆర్పదగిన విప్లవాగ్ని మాత్రం కాదని నిశ్చయించుకొన్నారు—తరువాత.

తెలిఫోనుపై తెలిఫోనురా తంధాన తంధాన తందన

గవర్నరుకు తా గబగబ పంపిరి ,,

గవర్న రప్పుడు గడగడలాడుచు ,,

అణచివేయగా ఆ విప్లవమును ,,

మలబార్ సైనికదళాల పంపెను - మన్యమునకు వేగ

వ॥ ఈసైన్యాన్ని నడపడానికి

కవర్టు హైటరు లను దొరలిద్దరు - కదలి రడవికండి

కవర్టు హైటరులన సామాన్యులు - కారని తెలియండి

గెరిల్ల యుద్ధంబున ప్రవీణులౌ - దొరలండీ వీరు

వెరపులేక యెందరినో ప్రజలను - నరికిన ఘనులండి

వ॥ వీరు తమ సైన్యాలను తీసుకొని మన్యంలో యే విధంగా నడుస్తున్నారు—

కీర్తన

వెడలిరి - మొనగాళ్ళు విప్లవ మణచ దొరలదె

1. మరతుపాకులు మెరయ భుజముల

పరచిన ట్లాడలంత తోటా

బెల్లులను ధరియించి ముందూ

వెనుక సైన్యము నడువ మధ్యగ

॥ వెడలిరి॥

2. బూటూ హేటూ సూటు మెరయగ కదిలిరీ

టకటక ధ్వనులతో

తెప్పురైటులు ! దొక్కుచూ

నిరుపక్క- లండగ సైన్య ముండగ      || వెడలిరి ||

న || ఆవులిస్తే పేగులు లెక్కించే సి. ఐ. డీ. లు రాజు

దగ్గర ఉన్నారు. వారిద్వారా రాజు విషయమంతా గ్రహించాడు. ఒకప్లాను అలోచించాడు. 'పడాల'ను వీరుడు విష్ణున కారులలో ఒకదళానికి నాయకుడు. రాజు ఆయనను పిలిచి ఉత్తరువుచేశాడు. "పడాలూ! నీవు నేర్పరివి. నీ దళముతో శత్రువుల కెదురుగా పోమ్ము. ఇవిగో ఈకొండకూ వాగుకూ మధ్యగావున్న యిరుకుతోవలోకి వాళ్ళని తీసుకురా. నీవీ యుషాయముతో నెగ్గితిరుతా" వని. రాజు వుత్సాహపరిచాడు. తన మేటినాయకుని ఆజ్ఞలను 'పడాలు' శిరసావహించాడు. ఆ కొండమీద గుబురుకొన్న చెట్లున్నాయి. రాజుయొక్క యోచనప్రకారము గాముసోదరులు ఆగుబురులుచాటున తమ దళములతో దాగున్నారు. ఆవిధంగా వెళ్ళిన పడాలేమి చేస్తున్నాడు—

భళాభళానోయ్ తమ్ముడా || సై || భాయి భళానోయి దాదానా

పడాలు ఒక చెట్టెక్కెరా      || సై ||

వైరుల సేనను జూచెను      ,,

పటపట పండ్లను నూరెను      ,,

భగభగ భగభగ మండెర      ,,

పగతుర బలగం మీదికి      ,,

బాణాల్ మూడే విడిచాడూ      || భళా ||

దొరలది కన్నుల జూచిరి      ,,

అరుగొ గెరిల్లా లన్నారు      ,,



రెడీరెడీ యన్నార	॥ సై ॥
దడదడ తుపాకులె త్తిరి	,,
బాణాల్ వచ్చిన వైపుకు	,,
పరుగులు ఉరుకులు పెట్టారు	॥ భళా ॥
ఇటు బాణము వచ్చిందిర	,,
ఎగబడె నటు సైన్యంబులు	,,
అటు బాణము వచ్చిందిర	,,
అటు దూకెనురా సేనలు	,,
ఎదురుగ తుపాకి పేలెర	,,
ఇది వైరులు జూచారుర	,,
ఇరుగో శత్రువు లన్నరు	,,
ఎదురుగ ముందుకు నడిచారు	॥ భళా ॥
పోతూ ముందుకు ధూర్తులు	॥ సై ॥
పొదల వెదక సాగారుర	,,
పొదలో దాగిన మనిషిని	,,
అధములు కన్నుల జూచిరి	,,
పట్టర దొరికా డన్నరు	,,
దిష్టిబొమ్మపై దూకారు	॥ భళా ॥
తెల్లముఖాలను వేసిరి	॥ సై ॥
ఎగళ్వాసలతో రొప్పిరి	,,
దిగజారెను ముచ్చెమటలూ	,,
నీళ్ళసంచులను పూర్తిగా	,,
కాళిచేసే వేశారు	॥ భళా ॥

॥ २ ॥

“ ”

“”

॥ २४ ॥

వ॥ పడాలు తన గెర్రిలాలతో లోయదాటి అవతలకు

వెళ్ళాడు...

భళాభళానోయ్ తమ్ముడా సై-భాయి భళానోయి దాదాన

12

”

22

99

99

॥ ५७ ॥

|| 2 ||

”

99

99

22

॥ धृ० ॥

వ॥ ఆవచ్చే వారినిచూచి మల్లాదొర అన్నతో - అన్నా?

భారతీయ సిరిసంపద తిని తేగ - బలిసిన పండులన

మోరలెత్తుకొని కదలిరి అరుగో - బోరలు పెంచుకొని

కన్నుల నగ్ని కణంబుల గురియుచు - గంటందొర బలికె

చిన్నప్పటి దొండ్రుపాపం ఈ - దున్నలు కక్కాలి



వీడు నాకు బలి వాడు నీకు బలి - విడువర యన్నాడు  
జోడు తుపాకులు గురిపెట్టిరి యా - శూరశిఖామణులు

వ॥ సోదరు లిద్దరూ తమ తుపాకుల నాక్రింది మార్గా  
నికి గురిజూపి కూర్చున్నారు. గురికి సూటిగా వచ్చే శారు  
కవర్లు హెటర్లు—

ధణేలుమని మ్రోగెను తుపాకు లా - వనము దద్దరిల్ల  
ధణ ధణ దొర్లెను రెండు శవా ల - త్తరిని లోయలోకి

వ॥ తన సేనానాయకుల చావును చూచిన తరువాత  
సైన్యాలకి యెదురించే శక్తులన్నీ చచ్చిపోయినాయి. పారి  
పోయేందుకు చీలిపోయిన రెండు సేనలకు రెండే దిక్కు  
లున్నాయి. పిక్కబలం చూపించారు. పొదల పొంచియున్న  
గెరిల్లా లిటునుంచీ, తన బలగంధో 'పడ్డా'లటునుంచీ వారి  
నరికట్టిరి. కొండమీద గాముసోదరులు గర్జించారు గదా—

బ్రతుక దలంచిన మీ తుపాకులట - పడవేయండోయి  
వ్యతిరేకించితిరా మా మాటకు - గతులులేవు మీకు  
అని గర్జించిన భయమున సైనికు - లదరి దండమనుచు  
వణకుచు తమతమ తుపాకు లట పడ - వైచి బైటపడిరి

వ॥ తక్షణమే పిడుగులాంటి ఈ వార్తను అధికార్లు  
టెలిఫోన్ ద్వారా తెలుసుకున్నారు. వెంటనేవారు మన్యానికి  
వచ్చి ఆ లోయదగ్గరకు వెళ్లారు. దొరల శవాలు రెండూ  
లోయలో పడివున్నాయి. అధికారులు వాటిని తీయించాలని  
ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. ఇంతలో ఒక బాణంవచ్చి వారి  
ముందు వ్రాలింది. దానిచివర ఒకడే త్తరం, ఒక మిరపకాయ

కట్టివున్నాయి. ఇదే శ్రీరామరాజుగారి మిరపకాయ టపా.  
ఆ ఉత్తరం విప్పారు అధికారులు—

దొరల గాల్చి శవముల నిల్పుట మా - పరమావధి గాదు  
దొరతనాన్ని నాశము జేయుట మా - పరమధర్మమోయి  
మీరుగాదు మీ తలలను దన్నిన - వీరులె వచ్చినను  
గోరీలను కట్టించెద మిచ్చట - నోరోరీ మేము  
యుద్ధానికి వచ్చిరి చచ్చిరి మీ - యోధు లిద్దరిచట  
యుద్ధానికి నేవేళనై న సం - సిద్ధము మేమోయి  
ఆంధ్రపుత్రులము మము గెల్పుట మీ - యబ్బతరముగాదు  
ఆంధ్ర ప్రజారాజ్య స్థాపన మా - యాశయ మది తీరు

వ॥ ఉత్తరం చదివేసరికి అధికారుల గుండెలు జారి  
పోయాయి. వెంటనే ఇండియా ప్రభుత్వానికి తెలియపరిచారు.  
తరువాత ప్రభుత్వం తన రాక్షస శక్తులతో మన్యభూమిలో  
అడుగుపెట్టింది. ఏలా!

కొండ లన్నిటిని పిండిచేయ బ్ర - హ్మాండముగా నపుడు  
దండి దండి మరఫిరంగు లెన్నో - తక్షణమే దించె  
మేలురకపు మరతుపాకు లెన్నో - వేలకు పిస్తోళ్ళు  
ప్రేలిమిద లెక్కింపదగిన యా - వీరుల నెదిరింప  
ఘూర్కా సేనలు తెల్లసైనికుల - గుర్రపు దళములను  
కర్కశహృదయులు కదిపి రదెంతటి - ఘనమో మగతనమో

రాత్రింబవళ్ళు రైలుబండ్లరా తంధానా తంధాన తండన  
రణగొణధ్వనులతో రణరంగమునకు  
వందల సైనిక మందల దెచ్చెను



మందుల సీసాల్ వందల డేరాల్ ,,

దించి మన్యమును నించిరి ముంచిరి . ,

న॥ ఈ విధంగా సైనికదళాలను తెచ్చి మన్యంలో

సలసల రక్తము కాగి పొంగ నది - బలముల గని రాజు

వ॥ తన సైనికుల నుద్దేశించి...

యెన్నిదినంబులు బ్రతికిన చావని - దేవ్య రనఘులార

పోరాటంబున వీరు లాంఛనులను - పేరు నిల్పవలయు

ఘను డభేద్యవ్యాహంబు రచించె న - గంబున చిత్రముగ

భళాభళానోయి తమ్ముడా-సై భాయి భళానోయి దాదానా

మరతుపాకులను గాలెచ్చును                      ,,

నుగునుగుగా కొండను                                 ,,

ముగ్గుజేయుచున్నారయ్యా      || భవా ||

వ॥ అప్పుడు సితారామరాజు—

మొరపు తీగవలె నంతట దానై - తిరుగుచు నుగ్రుండై  
పురి కొల్పుచు తనవారి రంగమున - కురిపించెను తెగువ,  
సింహనాదములు సేయుచు వీరులు - చెంచులు కోయలుర  
సింహపు పిల్లలు యేన్గుల పుట్టెల - ఛేదించినరీతి  
కీకారణ్యంబున దావానల - కీలల చందమున  
యేకలవ్యవంశస్తుల గురి మీ - రిదే మాడుడనుచు  
వీరవిహారము సేయసాగి రరి - వీరులు పొగడంగ  
వైరుల శిరములు బంతులవలె తెగ - వైచిరి రంగమున  
వందలు వేలు గెరిల్లాలను భ్రమ - వైరికి గలిగింప  
క్రిందికి పైగెకబ్రాకుచు వైరుల - కిందు మీదు జేసి  
బండల దొర్లించుచు నా మూకను - పడగూల్చుచు భువికి  
భండన భూమి విహారము సల్పిరి - కొండయంత తామై  
నిలచుచు నక్కుచు ఉరుకును మాకుచు - తలపడి పోరుచును  
కలకపరచి పగలంతా సేనల - నిలిపివేసిరండి.

వ॥ చీకటిపడింది. బ్రిటిషు సైనికులు అలసిపోయినారు. ఆ జీతగాళ్ళు విశ్రాంతి తీసుకోవాలనుకొంటున్నారు. పగటి యుద్ధములో గాయపడిన గెరిల్లాలను విప్లవకారులు ఒకచోటికి పోగుచేసినారు. వారి బాధలు చూచినప్పుడూ, మరణించిన గెరిల్లా యోధుల స్వాతంత్ర్యకాంక్షను తలచినప్పుడూ ఆ విప్లవ వీరులకు విశ్రాంతిమీద మనసేలేదు. గాయపడినవారికి తొందరగా చికిత్స చెయ్యాలి. కాని కొండచుట్టు శత్రుసేనలు క్రిక్కిరిసి ముట్టడించేవున్నాయి. ఆవలికి మార్గంలేదు. ఇక్కడ



మందు లేదు. వెంటనే కొందరు గాయపడిన వీరుల నెత్తు  
కొన్నారు. తక్కినవారు తమ చేతుల్లో తుపాకు లెత్తారు

అమాంతంగ గర్జించుచు సింగము - లట్ల వెరిపైన  
దుమికి తుపాకుల గాల్చుచు వ్యూహము తుత్తునియలు జేసి  
శ్రేణులుదీరిన శాత్రువసేనల - జీల్చి గండికొట్టి  
క్షణములోన నదృశ్యులైరి - యాశ్చర్యపడగ రిపులు

వ॥ ఈ విధంగా బాహుటంగా యుద్ధాల్లోమాత్రం  
యీ విష్ణవాన్ని అణచివేయలేమని ప్రభుత్వం నిశ్చయించు  
కొంది. ఇక ప్రజల మీదే దాడిచేయదలచింది. ప్రజలను  
బాధించాలంటే మౌక శాసనంగావలె. దానిపేరు 'మార్షల్లా'.  
ఈ కఠిన శాసనాన్ని ప్రయోగించి—

అట్టహాసముగ ప్రభుత్వ సైనికు - లర్ధరాత్రివేళ  
ముట్టడించి ఒక పల్లెను దానికి - పెట్టి రగిల్చారు  
నాలుగుమూలల మంటలల్లుకొని - కాలసాగె నూరు  
గోలగోలగా లేచిన ప్రజలా - కొంపలన్ని వదలి  
కట్టుపుట్టములతో బైటికి రా - కనుగొని సైనికులు  
ముట్టడించి ప్రజలందరి నొకచో - బెట్టి మందగట్టి

వ॥ ఏమంటున్నారు?

ఆ జగజెట్టిని రాజును జూపిన తంధానా తంధానా తందన  
బహుమానముగా పదివేలిత్తుము ,,  
గాముసోదరుల గట్టితెచ్చితిరొ ,,  
భూములిచ్చెదము పోషించెదమూ ,,  
విష్ణవనాయక వీరుల పదుగుర వేగమె చూపండి ,,

అనుచు వార లపు డాజ్ఞపించిన                      ,,

మాటాడడు యే మన్యవాసియూ

మాటాడర యని మండి సై నికులు

పగబట్టిన యా పాములరీతిగ ,,

పట్టిపురుషులను కట్టిరి చెట్లకు ,,

చిమ్మగొట్టనెత్తురు కొరడాలతో - చెండ్లివేసినారు ,,

వ॥ ఇంకా ఆనీచుడైన సైన్యాధిపతికి తృప్తిరలేదు.

పురుషులను కొట్టినా లాభంలేదనుకొన్నాడు. ఈ హింసా

కాండనుచూడలేక వలవల యేడుస్తూవున్న స్త్రీలను భయపెట్టి

నునుకున్నాడు. కోరచూపులు చూస్తూ ఆ తల్లుల

డిచాడు. ఈ విశ్వతాకారాన్ని చూచి...

గొలగ యెచ్చెడి నా లేడుల తన - బాలకునెత్తుకొని

అలిచెడి యొక చెంచుకాంత నా - కూళు డట్ట జూచి

పరుగున జని యాతలి చంకలో - బాలుని లాగుకొని

గిరగిరదిప్పుచు నాపసిగందును - క్రిందుమీదు జేసి

బంతివోలే పై కెగరవేయుచూ - పట్టుకొనుచు నట్లే

హంతకు డా మానవపిశాచి యా -టాడసాగినాడు

పాలబుగ్గలా బంగరుబిడ్డడు-తంధానాతంధానాతందన

భయమున గడ గడ వణకుచు బాబా -

గదతన్నినా కోడిపిల్లవలె

గిలగిలలాడుచు కెవ్వన నేడ్చుచు

అమ్మా అమ్మా అమ్మాయని అల్లాడసాగెనండి ,



అమ్మకడుపు చెరువై విలపించు - హస్తము లెత్తుకొని  
 అమ్మయ్యో నా బిడ్డాయని సుతు - నందుకొనం దలచి  
 తెలియరు విష్ణవకారు లెవ్వరో - తెలియదు నాకనుచు  
 వలవలయేడ్చుచు పుత్రుని యిమ్మని - బ్రతిమాలగ, సాగె  
 వ॥ ఏడ్చే ఆ బిడ్డపాదాలు తన చేతులతో బట్టుకొని  
 ఆ పాపాణ హృదయుడు తల్లకిందులుగా బిడ్డచేతులను తల్లి  
 కందించి పాదాలను విడిచిపెట్టుకుండా

క్రూరుడు తన పిడిక త్తి బాలకుని - గుండెలోన గుచ్చి  
 దూరముగా నా శిశువు శవంబును - పారవేసె ఖలుడు

వ॥ పాపమా తల్లి కొడుకుమీదపడి—

తలనరికిన ఒక పక్షి చందమున - గిలగిల కొట్టు  
 తలను బాదుకొని దొరలి దొరలి యా - తల్లి స్వాగ  
 అయ్యో కొడుకా పోయితివా! న - నన్నన్యాయముజేసి  
 అయ్యయ్యో! నాయాశలన్ని యడి - యాశలామొక  
 నిన్నుజూచుకొని మరచినామ నే - నన్నికష్టములను  
 అన్నెము పున్నె మెరుంగని ని నీ - యధములు చంపారు  
 అమ్మలార ఓ యన్నలార యీ - యన్యాయము గనుడు  
 ఇమ్మెయి మీ రెందైన జూచితిర - ఇంత ఘోరకృత్యం  
 ఈవిధమగు హింసల నో యముడా - నీవు చూచినావ?  
 దేవుడ, నీవే వుంటే నిజమగు - తీర్పుజెప్పవేర?

వ॥ ఇంతలోరాజు తనవిష్ణవదళంతో ప్రత్యక్ష  
 మైనాడు. విష్ణవకారుల్నిచూచి సైనికులు పారిపోయారు. రాజు  
 ప్రజలను విడిచిపెట్టాడు. రాజు ప్రభుత్వ దుండగిండ్లను తరుము  
 తున్నాడు. పారిపోయిన దుర్మార్గులు ఆ గ్రామాలలో మరింత

దుష్కృత్యాలను చేస్తున్నారు. ఒకచోట తల్లులయెదుట  
పిల్లలను చంపుతున్నారు. వేరొకచోట పిల్లలయెదుట తల్లులను  
చంపుతున్నారు. కాళ్ళూ, చేతులూ ముక్కలుగా నరికిన  
తరువాతగాని మనుష్యుల ప్రాణాలను తీయడంలేదు. మట్టిలో  
కంతం నరకూ మనుష్యులను పాతిబెట్టించి యేనుగులతో  
చితుకదొక్కించి భయపెడుతున్నారు. చిత్రవధలలో నానా  
రకాలు! ఈ హత్యలన్నిటినీ ప్రజలు సహించలేకపోతున్నారు.  
రాజు ఈ ఘోరంచూచి తన సేనానాయకుల నందరినీ ఒక  
చోట సమావేశపరచి—

మానవు డెవ్వడు చేయనిఘోర య-మానుషకృత్యములు  
మానవ రక్తపిపాసులు నేడీ - మన్యంబున జేసి  
ఈ విప్లవ మాపగ దలంచిరే - యెగ్గుసిగ్గులెకి  
భావిప్రపంచము మెచ్చగ నేడే - పరాక్రమము జూపి  
యే ప్రజలను కాపాడ తెగువ మన - మింత జేసినామొ  
ఆ ప్రజలను రక్షింపగ మన మిపు - డాహుతి గావాలి  
మన రక్తమొ, మన ప్రజల రక్తమో - దనుజుల కివ్వాలి  
కనుక ప్రజాక్షేమంబునకై బలి - కావలె మనమిపుడు

వ॥ అంత సేనానాయకులు ఏమంటున్నారు—

ధీర విచారా రామరాజ మా - తెగువ జూడుమింక  
పోరాటంబున నుగ్గుచేసి యా - వైరి మృగంబులను  
అనఘా మా రక్తము దేశంబున - కభిషేకము జేసి

తెలుగుబిడ్డ లసహాయశూరులను - ఘనతను నిర్వహము.

వ॥ విప్లవ సేనానాయకులు బలిదానానికి సిద్ధమైనారు.  
గాముగంటందొర నల్లరు గెరిల్లాలను తీసుకొని శత్రువుతో



పోరాటానికి సిద్ధమయ్యాడు. చెట్లు దట్టముగా ఉన్న ఒక  
సురక్షిత స్థానంలో కూర్చోని ఉన్నాడు. ఇంతలో అక్కడికి  
శత్రుసైన్యం వచ్చింది. యెలా ఉన్నాడు గంటందొర—

శాత్రువ సేనల కనుల చూచి చిచ్చరి పడుగై లేచి  
భూతలంబు నరచేత జరచి తన - భుజముల విదళించి,  
కోటలవలె నిలచిన వృక్షంబుల - మాటున నిలుచుండి  
సూటిగ తుపాకిగుండ్లు ధనాధన - శూరుడు కాలాచ్చాడు  
గుండున కొక్కడు గుండె తూట్లుబడి - కూలె ధరణిపైన  
చండ్రుపచండుడు విజృంభించెనట - తుణమున కొకరీతి  
విచ్చలవిడి నెటుజూచిన తానై - విహరించెను తెగువ  
చచ్చే సేనలు చస్తూవుంటే - వచ్చి దిగేవి దిగె  
అరిబలగాల తుపాకులు నిప్పులు - చెరిగి చెరిగి పోయ  
పరంపరలుగా గుండ్లన్న మును - కురిసె దొరతుపాకి

వ॥ ఈవిధంబుగా కొన్ని గంటలు శత్రుసేనల సంహ  
రించాడు గంటందొర. ఆ సమయంలో కండగావున్న ముగ్గురు  
గెరిల్లాలుకూడా పడిపోయారు. తోటా లైపోయాయి. ఇది  
చూచి జీవంతో ఉండగానే గంటందొరను పట్టుకుంటే పెద్ద  
బహుమతులొస్తాయని శత్రువులాశించి అతనిని చుట్టు  
ముట్టారు. అప్పుడు గంటందొర—

చండనిప్పులై మెరయగ కన్నులు - గండగొడ్డలై త్రి  
తుండ్రించగ వైరుల కంఠంబుల - దూకి ముందుకపుడు  
పరవడిజేయుచు గంటందొర తన - పరాక్రమము జూపి  
గిరిగిరి గిరిగిరి గొడ్డలి త్రిప్పుచు - తరిగెను పురైలను  
ఫోలీఫోలోయని రణరంగంబున - తలపడివైరులతో

పులియని గాండ్రించుచు నా నీచుల - పుర్రెలు తెగవేసె  
జాతరకడ బలిదున్నల నరికిన - చందంబున నరికె

ఘాతకులగు నా వైరుల నెత్తురు - కాల్యలు గట్టింది

వ॥ ఈ వీరుని పరాక్రమానికి అదిరి శత్రుమూక  
దూరంగా పారిపోయి తుపాకులు కాల్చింది. గంటందొర  
ఎలా ఉన్నాడు—

శరీరమంతయు తుపాకిగుండ్లను - పరచినట్లుగాగ  
అరిభీకరు డా వీరుని నెత్తురు - వరదగ ప్రవహించె  
తలచుకొనుచు రాజును గంటందొర-ధరణిపైన ఒరిగె  
తెలుగుతల్లి కన్నీటి చుక్కలను - జలజల రాల్చింది

వ॥ అనేకమంది శత్రువులను హతంచేసి చివరి కా  
వీరుడు వీరమరణం పొందాడు. ఈ విధంగా వుషనాయకు  
లందరు తమతమ బాహుబలాన్ని, పరాక్రమాన్ని ప్రదర్శించి,  
ఒరిగిపోయారు. మల్లుదొర, అగ్గిరాజు మొదలైన కొంతమంది  
వీరులు హోరాహోరీగా పోరాడి తుదకు పట్టుబడ్డారు. రాజును  
పట్టియివ్వమనీ, లేదా అతని జాడనైనా చెప్పమనీ, ప్రజల్ని  
నీచాతినీచంగా హింసింపసాగింది పరప్రభుత్వం. ఆ మహా  
త్యాగియైన రాజు—

కలియుగార్జునుడు మా గంటందొర - కదనభూమి నొరిగె  
బలమున కలియుగభీముడు వీరుడు - పట్టుబడెను మల్లు  
మొగ్గరమున శత్రువ బలగాలను - నుగ్గుజేసినట్టి  
అగ్గిరాజు నా వైరి పట్టె హతు - డాయె పడా లచట  
అందజేయలే దేసాయము మా - యాంధ్ర వినాయకులు  
బందిపోటు దొంగలమని పైగా - నిందమోపినారు



ప్రజావిప్లవంబని గుర్తించని - ప్రముఖు లేమియన్న  
ప్రజారక్తధారలలో పెరిగిన - భావి యువకులంత  
సాహసముగ బోరిన యీ వీరుల - శవసమాధిపైన  
స్వాహాయని కన్నీటిచుక్కలను - జారవిడువగలరు.

వ॥ తన తెలుగుదేశాన్ని తలచుకొని రాజు పరిపరి  
విధాల యోచించుతున్నాడు. ప్రజల ఆర్తనాదాలు రాజు  
చెవులబడినై, తల పైకెత్తి అటుచూచాడు. గ్రామాలు భగ  
భగ మండిపోతున్నాయి. ఏం చేస్తున్నాడు రాజు—

భగ్గునమండుచు-దిగ్గునలేచెను-తంధానాతంధాన తందన

ప్రజలు పడెడి యా - బాధల దలచెను ,,

ప్రజలు ప్రజలు నా - ప్రజలన్నాడు ,,

ప్రజాద్రోహులను - పడగూల్చెదనని ,,

విడచిన బాణంబోయన రివ్వన - వెడలె నుగ్రుడొచు  
చెట్లను పుట్లను చేలను జూడడు-తంధానాతంధానతందన

గట్లను వాగుల - కంపల జూడడు ,,

పగతుర జూడడు - మృగముల జూడడు ,,

ప్రజలారాభయ - పడకండంటూ ,,

ప్రజలకు రక్షణ రక్షణయంటూ - పరుగెత్తుచునుండె

ఎగరగడొక్కలుఎగశ్వాసలతో-తంధానా తంధాన తందన

దిగజారగ ము - చెప్పమటలువీరుడు ,,

ఖడ్గధారియై కా - రడవిని బడి ,,

కన్నుల నిప్పులు - గ్రక్కుచు పోయెడి ,,

ప్రజారక్షకుని - రామరాజు నా ,,

దారులుగాచెడు దనుజులునీచులు-నైరులు చూచారు

అరిభీకరు డా రాజును గన్గొని - యదరి గుండెచెదరి  
 బిరబిర తుపాకు లెత్తి కాల్చి రా - పిరికి పందలంత  
 కూరులు గాలెచ్చెడి గుండె దెబ్బలకు - వీరుడు తట్టుకొని  
 వీరావేశంబున నిట్లని యా - శూరా గణి పలికె  
 ఆంధ్రదేశమా వందన మిదుగో - అందుకోగదమ్మ  
 ఆంధ్రులార గైకొనుడు నావిష్ట - వాభివందనములు  
 వ॥ అని రాజు తన మాతృదేశాన్ని తలచుకొంటూ  
 ఉన్న సమయంలో మళ్ళీ తుపాకిగుండ్లువచ్చి తగిలాయి.  
 అప్పుడు—

రాలిన దొక నక్షత్రంబవనికి - రామరాజు ఒరిగె  
 కూలీరైతుల కల్పవృక్షమట - కూలిపోయెనండి  
 తలచిరాజు నా మన్యసోదరులు - వల వల యేడ్చారు  
 జలజల కన్నీ రొలకబోసె మన - తెలుగుదేశమంత

కీర్తన

వెళ్ళిపోయావా - అన్నా

విడిచి మమ్మందరిని - ఎచటికొ

॥ వెళ్ళి॥

ఎన్నినోములు నోచి కన్నదొ - నిన్ను కొడుకుగ తెలుగుతల్లి  
 మూడుకోట్లాంధ్రులము నిను కాపాడుకొనలేమైతి మయయో

॥ వెళ్ళి॥

కన్ను తెరచుటలోనే ప్రజల - కష్టములు తీర్చాలనంటూ

దేశదేశాల్ తిరిగి మన్నెని-వాసులకు తోడ్పడితివయ్యా॥ వెళ్ళి॥

నీచశత్రువు మన్నెసీమను-నీదురక్తం తాగినప్పుడు

పేరుగాంచిన ప్రముఖులందరు-నోరుమెదపక హానిచేసిరి॥ వెళ్ళి॥



ఒట్టిమాటలతో స్వరాజ్యం - ఊడిపడదోయ్ తెలుసుకొండని  
 తీసి దెబ్బకుదెబ్బ యాంధ్రుల-వాసి నిల్పితివయ్య రాజా॥ వెళ్లి॥  
 ఏ స్వతంత్ర స్థానకు బలి - యిచ్చినావో జీవితంబును  
 ఆ పవిత్రాశయము దీర్చుట - కాంధ్రులముసంసిద్ధమైతిమి॥ వెళ్లి॥

అన్నా నిను మరువరు మరువరు నీ-యాంధ్రసహోదరులు  
 ఉన్నావో లేవో కొందరు నీ-పున్నావంటారు

లేడనువా డెవ్వడు మా హృదిలో - నీ ప్రతిబింబంబు

నేడు జ్యోతివలె ధగధగమందుచు - నిలచియుండగానె

ధారగ నీ రక్తము ప్రవహించిన - స్థలమందున మేము

వీరాగ్రేసర ఊరుగట్టి నీ - పేరుపెట్టెదముర

విష్ణవ వీరకుమారులార! ఓ - విపినవాసులార!

విష్ణ వాభివందన మిదిగో మీ - విష్ణవ శక్తులకు

సూర్యచంద్రు లున్నంతవరకు ఈ - చుక్క- లున్నవరకు

కార్యశూరులారా మీకీర్తి - కాంత నిలచియుండు

ఓ తెలుగుబిడ్డడా ఓ వీరయోధుడా లేవయ్య లేచిరావయ్యా

బంగారునీ తెలుగుతల్లి

॥ భళిభళి॥

పాడిపంటల పాలవెల్లి

”

వీరాధి వీరులను గన్న

”

వీరమాత యెరుంగుమన్న

”

శాలివాహను డొక్కనాడు

”

శాత్రవుల దరిమి యేలాడు

”

తెలుగువారలకీర్తి దిగ్విగంతములందు వ్యాపింపజేసివచ్చాడు

ప్రతాపరుద్రు డలనాడు

॥ భళిభళి॥

బాహుబలమును జూపినాడు

”



రాజరాజ్ తెలువాడు	॥ భళిభళీ ॥
రాయ లీ భూమిలోవాడు	,,
రతనాలు పండించినాడు	,,
రణకౌశలము జూపినాడు	,,
పలనాటివీరుండు బాలచంద్రుడు మనకు వీరాభిమన్యుడైనాడు	
వీరవనితలు పుట్టినారు	॥ భళిభళీ ॥
విజయభేరిని గొట్టినారు	,,
రుద్రమాంబను మరచినావ	,,
రూపుమాపిం దరుల తెగువ	,,
వీరబాబ్బిలి కథలు వినవ	,,
వీరపూజలు చేయరావ	,,
వైరిపై లంఘించి పోరెనినమొన్ననే వీరుండు శ్రీరామరాజు	
యీనాటిగతి చూడవయ్య	॥ భళిభళీ ॥
ఎంత దుర్గతి పట్టెనయ్య	,,
తెలుగువారము మూడుకోట్లు	,,
జీవచ్ఛవంబులన యిట్లు	,,
కూడుగుడ్డలు లేకమాడిచచ్చుచుతుదకు వాడ వాడలుబట్టినాము	
కట్టు కట్టూ నడుముగట్టు	॥ భళిభళీ ॥
కదలి నీ తెగువ జూపెట్టు	,,
పగవాని తలక్రిందుచేసి	,,
తెగువ స్వాతంత్ర్యమును తెచ్చి	,,
భూలోకస్వర్గాన్నినీ తెలుగు దేశాననెలకొల్పిజయ్ కొట్టవోయి	





